

Veronika Kredbová:

Menší spisovatelka z velkých šedesátých: Hana Bělohradská, její literární kariéra a dílo

(posudek vedoucího diplomové práce)

Rád bych předně zdůraznil, že zprávu o diplomovém projektu kolegyně Kredbové píšu s upřímným potěšením. Cesta, kterou autorka prošla od prvních úvah o tématu přes několik přípravných verzí až po odevzdanou diplomovou práci, byla nejen dlouhá a z jejího hlediska pracná, ale také mimořádně přínosná. Byl jsem svědkem, jak v průběhu diplomové práce autorka nejen podstatně rozšířila své odborné kompetence, pokud jde o popis narativního textu a výklad literárního procesu, ale získala i nový, nesrovnatelně diferencovanější vhled do české literární a kulturní situace posledního půlstoletí. Zejména pochopila, že kulturní dějiny posledního půlstoletí nelze vykládat v jednoduchém mytologickém klíči jako střetnutí neproměnlivého dobra s neproměnlivým zlem (např. utlačovaných spisovatelů a komunistického aparátu). Z hlediska mé dosavadní několikaleté zkušenosti s univerzitní výukou to byl dosud nejpřesvědčivější doklad pedagogického významu diplomního projektu.

S nápadem na monografickou studii o Haně Bělohradské, autorce, která ji náhodou zaujala ve vysílání ČRo, přišla sama kolegyně Kredbová. Úvodní hypotézu o neprávem zapomenuté velké autorce jsme při formulaci zadávacího protokolu korigovali způsobem, jehož opodstatněnost se mi vyjevila v průběhu vlastní práce, při komparaci próz H. Bělohradské s českým literárním kontextem 40.–90. let. Jistě i dílo menších autorských osobností, spíše následujících než přetvářejících dobové normy, lze postihnout přístupem čistě filologickým, metodami textově orientované analýzy. Při zadávání tématu jsem se však spolu s autorkou rozhodli vykročit z oblasti čisté filologie a věnovat tolik z objemu práce otázkám literární kariéry Hany Bělohradské, tedy primárně biografické či sociologické problematice, kolik bude vzhledem k pramenům možno. Argumenty, proč se znovu pokoušet začlenit do literárněhistorického výkladu autora jako jistou biografickou entitu, není nutno teprve snášet: některé z nich shrnul ostatně ve své nedávné úspěšné přednášce Tomáš Glanc. Kromě obecně metodologických příčin měla formulace tématu i jeden konkrétní důvod: tvůrčí životopis Hany Bělohradské zahrnuje dva překvapivé momenty. Jednak je to autorčin náhlý, úspěšný, ale pokud známo ničím nepřipravený vstup do literatury počátkem 60. let, jednak její ústup do soukromí i poměrně důsledná rezignace na literární aktivity v období 70. a 80. let.

Zadání, které ode mne Veronika Kredbová dostala, bylo vyzkoušet na konkrétním literárněhistorickém materiálu možnosti, které pro studium biografie literárních činitelů nabízí koncept pole literární produkce: definovaného principy autonomní a heteronomní organizace, specifickou ekonomikou směny kulturního, ekonomického a symbolického kapitálu a pojetím literární kariéry jako stopy průchodu jednotlivce literárním polem. Experimentování s možnostmi

bourdieuovské sociologie kulturního pole je až módou v dnešní české historiografii včetně té literární (Mařa). Na rozdíl od kolegů, kteří si z dané koncepce vypůjčují jednotlivé elementy (například mechanismus směny symbolických, kulturních a ekonomických statků), postupovala autorka předložené práce ve vztahu k původní teorii rigidněji, což tu pro mne nemá pejorativní význam. V rámci záměrného metodologického experimentu se například pokusila „sociologizovat“ i tvárné aspekty spisovatelčina díla. Dílo Hany Bělohradské totiž podle ní jako celek (tedy např. i volbu žánrových a stylových klíčů) charakterizuje pohyb po linii kompromisu mezi silami autonomní a heteronomní organizace pole, a to za situace, kdy se povaha a poměr různých heteronomních vlivů od 50. do 90. let mění, jednoduše řečeno přesouvá od „politické konformity“ ke „konformitě tržní“. Je nutno podtrhnout, že předložecná adaptace konceptu literárního pole na situaci socialistické kultury sovětského typu je přínosem obhajované diplomové práce, neboť dosud nebyla pro český kontext formulována a sám Bourdieu k ní v jedné své pozdní „německé“ přednášce poskytl nanejvýš vodítko.

Pro životopisnou část své práce autorka iniciativně shromáždila řadu relevantních pramenů: Oslovila pamětníky, bez jejichž laskavé pomoci by práce nevznikla, a získala tak informace k prehistorii literární dráhy Hany Bělohradské, ale částečně i k jejím aktivitám ze 70. a 80. let. Dohledala v městském archivu gymnaziální vysvědčení spisovatelky, aby si ověřila hypotézu, nakolik mohl být její styl, založený až jaksi „rétoricky“ na rejstříku tradičních figur a tropů, výsledkem filologického školení na výběrové střední škole. V LA PNP zjistila pozadí lektorského řízení u publikovaných i nepublikovaných děl autorky. V Archivu bezpečnostních složek MV pak získala cenné informace, poukazující na dynamiku hranice hranice oficiální a neoficiální kultury v první polovině 70. let a poskytující i jeden možný klíč k spisovatelčině distanci od literárního života v dalším průběhu tzv. normalizace. (Citace z dokumentů StB vzbudily mezi pamětníky, z jejichž interview životopis na řadě míst vychází, nesouhlasnou reakci. Rád bych zdůraznil, že je autorka ponechala ve své diplomové práci po poradě se mnou a na mé výslovné doporučení.)

I když by to podle mé zprávy mohlo vypadat jinak, většina z rozsáhlé práce kolegyně Kredbové je věnována chronologickému popisu prozaického díla Hany Bělohradské. Pozornost je zde věnována zejména třem vrstvám: jazykovému stylu, frekvenci a povaze figur a tropů, narativní faktuře, pozorované v intencích příručky S. Rimmon-Kenanové. Do proudu charakteristik jsou začleněny problémové podkapitoly: srovnání autorčiny prvotiny s Weilem a Fuksem, jejich „filmových“ a „literárních“ příběhů. Pozornost autorka věnuje také literárně historickému kontextu: podrobně popisuje průchod textů Hany Bělohradské lektorským řízením i jejich recenzi ohlas. Pokud jde o obecnou literární strukturu 60. až 90. let, s níž dílo H. Bělohradské konfrontuje, vychází především ze sekundární literatury: z „ústavních“ Dějin české literatury 1945–

1989 i ze „standardních“ dílčích studií např. Aleše Hamana (mladá próza počátku 60. let), Jiřího Holého (fantastické motivy v současné české epice) atp.

Diplomová práce Veroniky Kredbové zpracovává množství nových a neznámých literárně historických a biografických pramenů. Pokouší se o metodologický experiment na pomezí sociologie literatury a textově orientované literární historie. Ve své analytické části přináší komplexní a v mnoha detailech přínosný popis prozaického díla Hany Bělohradské (srov. hypotézu různých genetických vrstev v povídkových souborech autorky, vydávaných v 90. letech). Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze 25. května 2007

;

Pavel Janáček
ÚČLLV FF UK - ÚČL AV ČR

